

Bölüm 20

AFETLERDE HEMŞİRELİK HİZMETLERİNİN ROLÜ VE YÖNETİMİ

Yasin ÇETİN¹

GİRİŞ

Toplumun sürdürülebilir işleyişinde ani ve beklenmedik düzensizliklerle meydana gelen afetler; insanlarda yaralanma, hastalık, maddi ve manevi hasar, hatta ölüm gibi ciddi olaylara yol açan, dışardan yardım gerektiren yönetimi zor olaylardır (1,2). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre, her yıl yüzbinlerce insanın çeşitli afetler nedeniyle yaşamını yitirdiği veya sakat kaldığı görülmektedir. (3,4). DSÖ, kurum imkanları ve kapasitesi üstünde ani ve var olan işleyişi bozan, ayrıca dışarıdan yardım gerektiren ekolojik durumu “afet” olarak tanımlamıştır (5). İnsan sağlığına, hayatına, çevreye önemli ölçüde zarar veren, doğa veya insan kaynaklı durumlar afetin kabul görmüş bir diğer tanımıdır (6). Afetler, insanlığın var oluşundan itibaren toplumların hayatlarını oldukça etkilemektedir. Dünya genelinde özellikle de son yıllarda teknolojik gelişim düzeyine rağmen sosyal, ekonomik ve politik nedenlerle artan kentleşmenin afetleri artırdığı düşünülmektedir (7). Bu doğrultuda dünyanın herhangi bir yerinde her an bir birey, aile veya toplumun yıkıcı etkileri olan bir afet durumu ile karşı karşıya kalabilme ihtimali oldukça yüksektir. Bu yüzden afetler ulusal ve uluslararası açıdan büyük kaygılar oluşturmaktadır (8,9). 2018 yılında 190 ülke ile destek sağlanan dünyanın en büyük yardım organizasyonu olan Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) tarafından yayınlanan rapora göre son 10 yıl içerisinde dünyada meydana gelen doğal afetlerde yaklaşık olarak 2 milyar kişinin etkilendiği, 2008 ile 2017 yılları arasında ise 700 binden fazla kişinin doğal felaketler özellikle de deprem nedeniyle hayatını kaybettiği bildirilmiştir (10). Ayrıca savaş veya farklı nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan göçmenlerin sadece 2017 yılı için hayatı kaybedenlerin sayısı 6 binden fazladır. IFRC'nin bildirdiği doğal felaketler ve savaş gibi afetlerin yanısıra biyolojik afetler nedeniyle de birçok kişi etkilenmektedir (10). Son olarak Çin'de görülen, yayılımına sınır ötesinde de devam eden yeni koronavirüsün (2019-

¹ Öğr. Grv., Adıyaman Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelikte Yönetim ABD, yasin.cetin@adiyaman.edu.tr

KAYNAKLAR

1. Leaning J, Guha-Sapir D. Natural disasters, armed conflict, and public health. *New England Journal of medicine*, 2013;369(19):1836-42.
2. Veenema TG. *Essentials of Disaster Planning. Disaster Nursing and Emergency Preparedness*. 2nd ed. New York: Springer Publishing Company; 2007. p. 3-25.
3. Hendrickx C, D'Hoker S, Michiels G, et. al. Principles of hospital disaster management: an integrated and multidisciplinary approach. *B-ENT* 2016;12(26/2):139-48.
4. FEMA (2011). *Business Continuity and Disaster Preparedness Planning Patterns and Findings from Current Research. Individual and Community Preparedness Division U.S. Department of Homeland Security*. (16.01.2020 tarihinde https://www.fema.gov/media-library-data/20130726-1854-25045-6573/busi_nesscpr.pdf adresinden ulaşılmıştır.)
5. WHO (2013). *Health Systems in Urban Disasters*, (16.01.2020 tarihinde http://www.who.int/kobe_centre/publications/Health-systems-in-urban-disasters_2013/en/ adresinden ulaşılmıştır.)
6. International Federation of Red Cross and Red Crescent (IFRC). *World Disasters Report 2007: Focus on Discrimination*. Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies; 2007. p. 62.
7. Baack, S., Alfred, D. Nurses' preparedness and perceived competence in managing disasters. *Journal of Nursing Scholarship*, 2013, 45:3, 281-287.
8. Ibrahim, F.A.A. Nurses knowledge, attitudes, practices and familiarity regarding disaster and emergency preparedness-Saudi Arabia. *American Journal of Nursing Science*, 2014, 3:2, 18-25.
9. Shapira, S., Aharonson-Daniel, L., Bar-Dayan, Y., et. al., Knowledge, perceptions, attitudes and willingness to report to work in an earthquake: A pilot study comparing Canadian versus Israeli hospital nursing staff. *International Emergency Nursing*, 2016, 25, 7-12.
10. IFRC (2020). 02.02.2020 tarihinde www.media.ifrc.org/ifrc/. Adresinden ulaşılmıştır.)
11. Johns Hopkins (2020). (17.02.2020 tarihinde <https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/ops-dashboard/index.html#/85320e2ea5424dfaaa75ae62e5c06e61> adresinden ulaşılmıştır.)
12. WHO (2020). 04.02.2020 tarihinde [https://www.who.int/news-room/detail/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/news-room/detail/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-(2019-ncov)) adresinden ulaşılmıştır.)
13. Ergünay, O, Gülkan, P, Güler,H,H. Afet Yönetimi İle İlgili Terimler: Açıklamalı Sözlük. Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. Ed: M Kadioğlu, E Özdamar. İç İşleri Bakanlığı ve JİCA Türkiye Ofisi. Mart Ankara Açıklamalı Sözlük, 2008, s.325
14. Kadioğlu M.,Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek T.C. Marmara Belediyeler Birliği, 2011, Yayını,Yayın No: 65
15. AFAD (2018). 02.02.2020 tarihinde https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Kurumsal-Raporlar/AFAD_2018_idare_faaliyet_raporu1.pdf adresinden ulaşılmıştır.)
16. Demir A. *Modern Afet Yönetiminin Doğuşu:1755 Lizbon Depremi, Afet ve Acil Durum Yönetiminde Kurumlararası İşbirliği ve Yönetişim Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, Ed. Özgür Önder, Murat Yaman, Ekin Yayınevi, 2017.
17. Veenema TG. *Essentials of Disaster Planning. Disaster Nursing and Emergency Preparedness*. 2nd ed. New York: Springer Publishing Company; 2007. p. 3-25.
18. Hendrickx C, D'Hoker S, Michiels G, et. al. Principles of hospital disaster management: an integrated and multidisciplinary approach. *B-ENT* 2016;12(26/2):139-48.
19. Alexander D. *Aims, purpose and scope of emergency planning. Principles of Emergency Planning And Management*. 6th ed. Edinburgh: Terra Publishing Dunedin Academic Press Ltd; 2012. p. 4-11.
20. Auf der Heide E. Principles of hospital disaster planning. In: Hogan DE, Burstein JL, eds. *Disaster Medicine*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2002. p. 8-15.

21. Uzunçubuk L. Doğal afetlerin kentsel ve bölgesel planlamada yeri. Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi, 2009;2(101):18-27.
22. Şahin N. Afet yönetimi ve acil yardım planları. İzmir: TMMOB İzmir Kent Sempozyumu 2009. p. 131-42 (16.01.2020 tarihinde <http://www.tmmobizmir.org/wp-content/uploads/2014/05/200810.pdf> adresinden ulaşılmıştır.)
23. Gülkan P, Balamir M, Yakut A. Afet yönetiminin stratejik ilkeleri: Türkiye ve dünyadaki politikalara genel bakış. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2003. p. 30-2.
24. Kadioğlu M, Özdamar E. Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri. 1. Baskı. Ankara: JICA Türkiye Ofisi; 2008
25. Gökçe O, Tetik Ç. Teoride ve pratikte afet sonrası iyileştirme çalışmaları. Ankara: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayını 2012 (10.01.2020 tarihinde https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3479/xfiles/afet_sonrasi_iyilestirme_calismalari-1.pdf adresinden ulaşılmıştır.)
26. Karabakkal H. Örgütlerde felaket yönetimi, 2015. (01.02.2020 tarihinde http://tusside.tubitak.gov.tr/sites/images/hkorgutlerde_felaket_yonetimi-tr_0.pdf adresinden ulaşılmıştır.)
27. Limoncu, S., Atmaca, A. B. Child-Centered Disaster Management. Megaron, 2018, 13(1):132-143.
28. Kadioğlu, M., Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, Yayın No: 65, 2011.
29. Bayraktar, N., Totur Dikmen, B. Afetlerde Hemşirelik, Türkiye Klinikleri Surgical Nursing-Special Topics, 2018, 1-7.
30. Taşkıran G, Baykal Ü. Afetler ve Türkiye'de hemşirelerin afetlere hazır olma durumları: Literatür İnceleme. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi, 2017;2(4):79-88.
31. Altuntaş S. Afetlerde İnsan Kaynakları Yönetimine Giriş. Altuntaş S, editör. Afetlerde İnsan Kaynakları Yönetimi. 1. Baskı. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları; 2017. p. 1-11.
32. Tercan B. Türkiye'de afet politikaları ve kentsel dönüşüm, Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 2018, 3(5), 102-120.
33. Özmen B., Özden T. Türkiye'nin afet yönetim sistemine ilişkin eleştirel bir değerlendirme, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2013, 49, 1-28.
34. Azimli Çilingir G. Türkiye'de uygulanan afet yönetimi politikalarının incelenmesi: yasal düzenlemeler ve Dask, Journal of Resilience, 2018, 2(1), 13-21.
35. Özkaya Y., Erat V. Türkiye'de afetlerin hukuki, kurumsal ve bilimsel izdüşümleri, Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar II. Cilt'in İçinde (Güler M., Turan A.M., Ed.), Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, Şan Ofset, 2017, ss. 351-367, İstanbul.
36. Alp, S. Bir Tıp Fakültesi Hastanesi Afet Planının İçeriği ile Uygulanma Durumunun Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, Ankara.
37. Kadioğlu, M., Bek, Ö. Sağlık Kuruluşları İçin Afet Acil Yardım Planlama Rehberi. Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, İstanbul, 2009, 24-38.
38. Çelikli, S. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Afet Yönetimi Ekibine Olağandışı Durumlara Hazırlıklı Olma Konusunda Verilen Eğitimin Değerlendirilmesi ve Uygulamanın Sınanması. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010, İzmir.
39. Özmen, B., Özden, A.T. Türkiye'nin afet yönetim sistemine ilişkin eleştirel bir değerlendirme. İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2013, 49, 1-28.
40. Cusack, L., Arbon, P., Ransie, J. What is the role of nursing students and schools of nursing during disaster? A discussion paper. Collegian, 2010, 17: 4, 193-197.
41. Fung, O.W.M., Loke, A.Y., Lai, C.K. Disaster preparedness among Hong Kong nurses. Journal of Advanced Nursing, 2008, 62:6, 698-703.
42. Pourvakhshoori, N., Norouzi, K. Ahmadi, F., et. al. Nursing in disasters: A review of existing models. International Emergency Nursing, 2017, 31, 58-63.

43. Yin, H., He, H., Arbon, P., et. al. A survey of the practice of nurses' skills in Wenchuan earthquake disaster sites: Implications for disaster training. *Journal of Advanced Nursing*, 2011, 67: 10, 2231-2238.
44. Yan, Y.E., Turale, S., Stone, T., et. al. Disaster nursing skills, knowledge and attitudes required in earthquake relief: Implications for nursing education. *International Nursing Review*, 2015, 62: 3, 351-359.
45. Guerdan, B.R. Disaster preparedness and disaster management: the development and piloting of a selfassessment survey to judge the adequacy of community-based physician knowledge. *American Journal of Clinical Medicine*, 2009, 6:3, 32-40.
46. Vatan, F., Salur, D. Yönetici hemşirelerin hastanelerdeki deprem afet planları konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2010, 3: 1, 32-44.
47. Magnaye, B., Lindsay, M.S., Ann, M., et. al. The role, preparedness and management of nurses during disasters. *E-International Scientific Research Journal*, 2011, 3:4, 269-294.